Úvod do elektronové mikroskopie, TEM

Bi8920 Pokročilé mikroskopické metody

Josef Jaroš Ústav histologie a embryologie Lékařská fakulta, Masarykova univerzita

Srovnání rozměrů a rozlišení



Co je elektronová mikroskopie

- EM je diagnostický nástroj , který umožňuje unikátní vhled do
 - morfologie vzorku
 - tvar a velikost částic (TEM)
 - topologie
 - povrchové vlastnosti (SEM)
 - struktury, uspořádání
 - krystalografické vlastnosti (Elektronová difrakce)
 - složení materiálů
 - prvkové složení (Analytická EM)

Elektronová mikroskopie, spolu s využitím rentgenového záření a dalších technik, významně podpořila vznik oboru **molekulární biologie**.

Mikroskop musí poskytnout

Rozlišení

Schopnost přenést informaci o jemných detailech ze vzorku do obrazu

Kontrast

Rozdíly v obrazu mezi hlavním prvkem a pozadím

Zvětšení

Vytvořit obraz dostatečné velikosti, aby byly okem rozeznatelné podrobnosti.







Early microscope

Rozlišovací schopnost lidského oka



Rozlišovací schopnost *d* je minimální vzdálenost pro rozlišení dvou bodů – "mravenců"). Čočkou, či soustavou čoček lze objekty a tuto vzdálenost zvětšovat, čili je pak možné rozlišit body, které jsou si blíž.

Rozlišovací schopnost však pro optické systémy souvisí s vlnovou délkou světla λ. Abbe odvodil rovnici, ze které vyplývá, že R.S. ≈ 0,5 λ. Čili pro modré světlo (400 nm) platí, že ani silnější světelný mikroskop neumožní rozlišit body vzdálené méně než 200 nm.

Proč elektrony?

- Elektron má náboj negativní
- Elektron je velmi lehký 1800x lehčí než jaderné částice
- Je výrazně jednodušší elektrony uvolnit z orbitalů
- => je možné elektrony urychlit v elektrickém poli
- Když se uvolní elektrony z atomů ve vakuu, chovají se jako světlo
- Napětím lze regulovat délku vlny elektronu
- Při 100 kV je vln délka 0,0038 nm.
- Ačkoliv v současnosti jsou TEMy využívány s rozlišením 0,1 nm. Vyšší rozlišení znamená technické obtíže.

Elektron





Neutron

Doplňkové informace

Vlnové vlastnosti

- V roce 1924 de Broglie postuloval dualitu částice a vlnění, tzn. každá částice se může projevovat jako vlnění a naopak.
- Veškerá pohybující se částice má vlastnosti vlny s vln. délkou λ, která je nepřímo úměrná momentu hybnosti částice p.

$$\lambda = h / p = h / mv$$

(h - Planckova konstanta; m - hmotnost; v - rychlost)

 Myšlenku duality částic a vlnění zavedl v roce 1905 Albert Einstein pro objasnění fotoelektrického jevu. Později byla experimentálně potvrzena i v souvislosti s jinými jevy.

https://cs.dbpedia.org/page/Dualita_%C4%8D%C3%A1stice_a_vln%C4%9Bn%C3%AD https://www.wikiskripta.eu/w/Vlnov%C4%9B-korpuskul%C3%A1rn%C3%AD_dualismus

Jak je rozlišovací schopnost ovlivněna vlnovou délkou



Zdroj elektronů (elektronové dělo)

- Zdrojem elektronů je ohnutý vodičvlákno, kterým protéká proud – to je katoda
 - Nejčastější materiály vlákna
 - Wolfram (W)
 - Thermionin (LaB₆)
 - Schottky (ZrO/W)
 - Rozdíly jsou v ceně a vlastnostech zejména jasu
- Elektrony v ohybu vypadávají, proletují štěrbinou a následně jsou urychleny směrem k anodě





Směřování elektronového paprsku

- kondenzorová "čočka" (elektromagnetická cívka) soustředí svazek elektronů na preparát
- "čočky" objektivu a projektivu (další elektromagnetické cívky) směřují elektrony, které prošly preparátem, na fluorescenční stínítko nebo speciální kameru, kde se vytváří obraz.
- Stínítko umožňuje převedení elektromagnetického vlnění na světlo.



Elektrony dopadají na vzorek

- Schémata interakce elektronů s hmotou po jejich dopadu
- Pro TEM musí být preparát dostatečně tenký, aby elektrony prošly
- Elektrony, která vzorkem projdou ale nereagují s ním, vytváří na fluorescenčním stínítku / kameře světlé body



Elektrony dopadají na vzorek

- Schémata interakce elektronů s hmotou po jejich dopadu
- Pro TEM musí být preparát dostatečně tenký, aby elektrony prošly
- 2 Elastický rozptyl ohybem dráhy v blízkosti jádra způsobí odklonění elektronů – žádná energie není z elektronu přenesena do vzorku – el. nedopadnou na stínítko a jsou registrovány jako tmavá místa vzorku – tento rozptyl je pro TEM zásadní



Elektrony dopadají na vzorek

- Schémata interakce elektronů s hmotou po jejich dopadu
- Pro TEM musí být preparát dostatečně tenký, aby elektrony prošly
- 3 Neelastický rozptyl elektronů reakce s elektrony vzorku
 - způsobuje malý odklon elektronu a tyto vytváří v obraze vzorku nespecifické rozmazání – pro TEM je nežádoucí
 - navíc část energie z elektronu je přenesena do vzorku, tzn.
 - změní se vlnová délka elektronu



bez rozptylu

E

elektronů (malý úhel) E= E_o-dE

Druhy signálů

vznikající při interakci pevné látky se svazkem urychlených elektronů, informace které poskytují a metody, kterými je možné je zachytit a analyzovat



TEM vzorku kosti

(tkáň byla kontrastována těžkými kovy)

V místě membrány buňky je vyvázán těžký kov, který způsobil odklon většiny elektronů, nebo jeho pohlcení



Většina eletronů prošla tímto místem až na stínítko

Skenovací elektronový mikroskop (SEM)



Směřování paprsku u SEM

- kondenzorová "čočka" (elektromagnetická cívka) soustředí svazek elektronů do malého místa (méně než 4 nm v průměru) na preparátu
- směřování svazku elektronů je regulováno usměrňovačem svazku, což umožňuje skenování preparátu řádek po řádku
- z povrchu pozorovaného objektu jsou vyráženy sekundární elektrony, které jsou zaznamenávány detektorem elektronů a zesilovány fotonásobičem
- obraz povrchu pozorovaného objektu vzniká podobně jako u skeneru rastrováním povrchu elektronovým svazkem

Srovnání TEM a SEM

	TEM	SEM
Elektronový svazek	široký, statický	fokusovaný do bodu, vychylovaný řádek po řádku
Urychlovací el. napětí	v rozsahu 60-300.000 voltů	Urychlovací napětí mnohem nižší, netřeba penetrovat vzorek (100 V)
Interakce elektronů	Vzorek musí být velmi tenký (50 nm)	Možné skenovat široké spektrum vzorků - jednoduchá příprava
Snímání	Elektrony musí projít skrze vzorek	Potřebná informace je získána v blízkosti povrchu vzorku
Vyobrazení	Svazek elektronů je zaostřený na stínítko čočkou objektivu a zvětšeny k vytvoření obrazu	Obraz je vytvářen v průběhu rastrování (řádkování) povrchu vzorku

Elektronová mikroskopie buňky

Transmisní











1934 - první TEM

- 1934 první TEM
- Ernst Rask -University of Berlin
- 1938 první obrázek viru
- 1986 Nobelova cena
- Rozlišení 100 nm





2020 – TEM – Titan FEI

- Precizně nastavitelné parametry pr specifická vlákna, řízení vakua, napo
- Zpřesnění manipulace se svazkem elektronů – kolimátory, redukce sfé chromatické aberace
- Digitální kamery, fotonásobiče
- Rozlišení 0,05 nm



2020 - TEM detects critical differences in nanoparticles



Obtaining 3D structures at atomic resolution in a liquid. The schematic shows a liquid sample contained between two sheets of graphene. Nanoparticles in the liquid freely rotate while a TEM takes thousands of images of the nanoparticles. The images are then analyzed to determine the location of every atom in each nanoparticle.



3D images of platinum particles between 2-3 nm in diameter shown rotating in liquid under an electron microscope. Each nanoparticle has approximately 600 atoms. White spheres indicate the position of each atom in a nanoparticle. Scale bar 1 nm.

https://analyticalscience.wiley.com/do/10.1002/was.00020045

TEM and COVID-19

100 nm The virus (black blob) as it entering the nucleus membrane. [Debora F Barreto-Vieira/IOC/Fiocruz]

Coronavirus particles (black) attempting to enter the cytoplasm of the cell. [Debora F Barreto-Vieira/IOC/Fiocruz]

News Microscopy Electron and Ion Microscopy

31 March 2020

TEM captures coronavirus particles



TEM jako diagnostický nástroj

Rebecca Pool

India-based researchers have released TEM images of the coronavirus from the throat swab sample of the first laboratory-confirmed Covid-19 case in India on January 30th.



"To the best of our knowledge, this is the first report from India detecting the SARS-CoV-2 virus using TEM directly in a throat swab specimen confirmed by PCR," says Basu. "Although TEM imaging was limited by particle load in the specimen, we could still detect morphologically identifiable intact particles in stored clinical sample without initial fixation."

"This finding emphasizes the merit of the use of conventional negative-stained TEM imaging in clinical samples along with other diagnostic tests in parallel," he adds.

https://analyticalscience.wiley.com/do/10.1002/was.00020038

bioRxiv preprint doi: https://doi.org/10.1101/2020.03.02.972927. this version posted March 5, 2020. The copyright holder for this preprint (which was not certified by peer review) is the author/funder. It is made available under a CC-BY-NC-ND 4.0 International license.

Viral Architecture of SARS-CoV-2 with Post-Fusion Spike Revealed by Cryo-EM

Chuang Liu^{1,3*}, Yang Yang^{2,*}, Yuanzhu Gao^{1,3*}, Chenguang Shen^{2,*}, Bin Ju², Congcong Liu^{3,5}, Xian Tang², Jinli Wei², Xiaomin Ma^{1,3}, Weilong Liu², Shuman Xu³, Yingxia Liu^{2,4,5}, Jing Yuan⁴, Jing Wu³, Zheng Liu³, Zheng Zhang^{2,5†}, Peiyi Wang^{1,3†}, Lei Liu^{2,5,6†}



A Chinese research team obtained biological samples from clinical Coronavirus Disease 2019 (Covid-19) pneumonia cases. For the first time, the true morphology of Covid-19 after inactivation was observed using a cryo-electron microscope, providing an important ultra-microscopic imaging basis for the identification, identification and clinical research of Covid-19.

Molecular structure of the 2019-nCoV spike protein



Cryo-EM captures coronavirus structure



News Microscopy Electron and Ion Microscopy First 3D map of coronavirus protein opens door to vaccine



19 February

01 March 2016



https://analyticalscience.wiley.com/do/10.1002/was.00020009

Metody přípravy biologického materiálu pro TEM

Standardní metody:

- ultratenké řezy
- metoda negativního kontrastování
- imunoznačení
- freeze fracture and etching (mrazové lámání a leptání)
- stínění kovem

Specializované metody:

• kryo- transmisní elektronová mikroskopie

Příprava vzorků pro TEM

- Vzorek musí být velmi tenký a pro elektrony prostupný
- Nejčastěji se připravuje zaléváním do pryskyřice a poté se upravuje krájením řezů o požadované tloušťce, které se "dobarvují" těžkými kovy, či protilátkami s navázanými nanočásticemi kovu (Au, Ag)



Příprava vzorků pro TEM

Fixace - aldehydy (glutaraldehyd, formaldehyd) - cílem je stabilizovat preparát co nejblíže nativnímu stavu

Postfixace - OsO4 – šetrně a jemně gelifikuje intracytoplazmatické proteiny, dobře zachovává strukturu biologických membrán a nadto stabilizuje a kontrastuje lipidy - vysoce toxická látka

Odvodnění - vzestupná řada alkoholu, aceton

Prosycení a zalévání - rostoucí koncentrací pryskyřice. Dle typu tkáně a použité techniky snímání.

- na epoxidové bázi e.g. Durcupan
- na akrylátové bázi e.g. LR White
- na polyesterové bázi Vestopal W Nejčastěji LRW.

Polymerace – teplem nebo ozářením UV světlem



vzorek zalitý v pryskyřici

Příprava vzorků pro TEM

Krájení – vzorku v pryskyřici ultramikrotomem na hladinu dH2O.

Přenesení – Na síťky potažené **formvarovou blánou** se naberou z hladiny ultratenké řezy.

(Pozitivní) Kontrastování ultratenkých řezů Ultratenké řezy mají minimální kontrast. Ten zvýšíme navázáním těžkých kovů na buněčné struktury.

Provádí se nakápnutím roztoku na mřížku se vzorkem.

Protože těžké kovy blokují a rozptylují tok primárních elektronů, místa, kde se navázaly jsou tmavá.





Nosné mřížky (síťky)



Příprava vzorků pro TEM



Příprava vzorků pro TEM – video



https://www.youtube.com/watch?v=Ad5VGbA- vk

Adelaide University

Kontrastovací látky

Oxid osmičelý – lipidy (membrány) Ferokyanid

Octan uranylu - nukleové kyseliny a proteiny

Citrát olova – (precipitát, zrna) – membrány, nukleové kyseliny, glykogen



Bez

s kontrastováním



Imunoznačení pro TEM

- lokalizace antigenu na vzorku probíhá navázáním specifické primární protilátky a následně označený pomocí sekundární protilátky značené těžkým kovem (ferritin, částice koloidního zlata, stříbra. aj.)
- Značeny jsou ultratenké řezy vzorky fixovány, odvodněny a zality do hydrofilních pryskyřic
- velikost částic 3-40 nm



Imunocytochemie

Imunoznačení zlatem - lokalizace specifického antigenu pomocí částic koloidního zlata (5-40 nm) navázaných na sekundární protilátku



Immunolabeling of the periplasmic space in ultrathin cryosections of Escherichia coli with a protein A gold conjugate. Courtesy M. de Jong



Immunogold staining of sample of Rotavirus-like particles in transduced cellsRVLPs using a polyclonal anti-rotavirus serum and a secondary antibody coupled to 12 nm colloidal gold. Scale bar = 100 nm.

Negativní kontrastování

- Je určena pro pozorování vzorků jejichž velikost je hluboko pod tloušťkou ultratenkých řezů, např. různých biologických makromolekul (proteinů, lipoproteinů, polysacharidů, nukleoproteinových komplexů), isolovaných buněčných organel (mitochondrie, membránové systémy) a celých buněk (bakterie, viry).
- Smíchání vzorku vroztoku s fixačním roztokem
 - kyselina wolframová
 - uranyl acetát, etc.
- Nanesení na mřížku, zaschnutí, pozorování
- Rychlá metoda
- Kontrastovací látka obalí a zčásti penetruje vzorek. Díky rozdílu hustoty ve vrstvě kontrastovací látky na vzorku a v okolí se pak částice jeví v některých oblastech transparentní. Okolo částic je charakteristické tmavé ohraničení způsobené vzlínáním kontrastovací látky



NEGATIVE STAINING

Freeze fracturing and etching Mrazové lámání a leptání

- Fixace, nahrazení části vody v preparátu kryoprotektivem (PEG)
- Zmrazení v tekutém freonu (-160°C), přenesení do tekutého dusíku (-196°C)
- Lom vzorku (aparatura pro mrazové lámání, vakuum, -190°C)
- Odsublimování části vody z lomné plochy při (etching, -100°C)
- Pokovení lomné plochy: Pt (pod úhlem 45°) a C (pod úhlem 90°)
 - vytvoření tzv. uhlíkové repliky (20 nm)
- Čištění replik odstranění veškerého biologického materiálu kyselinami
- Přenos řezů na nosné síťky s formvarovou blánou, pozorování



http://www.tobiasrose.co.uk/mrbevis/ebpf.html

Metoda pro zobrazování povrchu lomných ploch membránových struktur





Freeze fracturing and etching Mrazové lámání a leptání







Chlamydomonas (měřítko 1 µm)

Freeze fracturing and etching - výsledný obraz



Freeze fracturing and etching - výsledný obraz

detailního pozorování povrchu jaderné membrány





Leukemická buněčná linie HL-60

Srovnání ultratenkého řezu a repliky z freeze-etching



živočišná buňka - ultratenký řez

živočišná buňka - freeze-etching

Stínění kovem

- Stínování spočívá v pokrývání preparátu tenkou vrstvou kovu. Při pokovování je preparát nakloněný, což zajistí zvýraznění jemných fibrilárních struktur a detailů malých makromolekul, např. kolagenu, DNA, RNA, ribozomů nebo buněčné stěny.
- pokovování se provádí ve vakuu (10⁻⁴ Pa)





pokovovačka s komorou pro vytvoření podtlaku

Stínění kovem - výsledný obraz



DNA

200 nm

Polio virus

3D elektronová mikroskopie TEM tomografie

Nakláněním (otáčením) vzorku v mikroskopu a následným prosvěcováním eletronovým svazkem, je získána série obrazů, ze kterých je zpětnou projekcí vytvořena 3D morfologie objektu. Technika poskytuje vysoké rozlišení, ale je limitována velikostí analyzovaných objektů. Řádově desítky nm. Proto se využívá pro analýzy struktury molekul, proteinů, krystalů. Zejména pro krystalografii má své výhody vzhledem k tomu, že lze vynechat nezbytný krok krystalizace vzorku.

Při využití technik kontrastování biologických vzorků dochází ke vzniku množství artefaktů. Proto se v současnosti technika tomografie využívá nejvíce v souvislosti s Cryo-eletronovou mikroskopií, při které je vzorek pozorován za nízkých teplot (-180oC) bez nutnosti kontrastování. Viz následující přenášky.



3D elektronová mikroskopie TEM tomografie



Example of an electron tomography image: synaptic vesicles docking at release sites in the neuromuscular junction. (A) Two-dimensional TEM images used in the ET volume reconstruction. Scale bar, 50 nm. (B) Three-dimensional surface-rendered, docked vesicles, and presynaptic membrane that allow the shape, size, and associations of different components to be examined.

3D elektronová mikroskopie Array tomography

Příprava vzorku je obdobná jako pro transmisní EM, avšak řezy jsou kladeny na fólii jeden za druhým. Z milimetru tkáně je získáno vice než 10 tisíc vzorků. Tyto jsou následně skenovány pomocí SEMu a z obrazů je vytvořena 3D rekonstrukce.





https://www.youtube.com/watch?v=nvXuq9jRWK E&feature=youtu.be&t=40

Využití EM

- Věda (biologie, chemie např. ke kvantitativní
- prvkové analýze, geologie ...)
- Lékařství (studium bakterií a virů ...)
- Soudní lékařství (forensní EM)
- Metalurgie (studium vlastností materiálů)
- V mikroelektronice (studium čipů, mikroprocesory)

Nevýhody EM

- Drahý a prostorově náročný přístroj
- Pozorování jen ultratenkých řezů (náročné na
- přípravu preparátů)
- Umístění preparátu ve vakuu znemožňující
- pozorování živých organismů

Příklady využití elektronové mikroskopie v medicíně (užíváno jako doplňková metoda upřesnění diagnózy)

- Diagnostika nemocí ledvin detekce strukturních změn glomerulu, detekce depozit imunokomplexů
- Diagnostika svalových onemocnění
- Diagnostika poruch metabolismu
- Detekce virů



Lupu nephiritis of kidney imaged with TEM

Renal biopsy of diseased kidney tissue

TEM of Zika Virus. Virus particles are 40 nm in diameter, with an outer envelope and an inner dense core.

Courtesy of Cynthia Goldsmith, CDC.

Reference

- https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/mikroskopicky_atlas/web/index.html
- http://triton.paru.cas.cz/old-lem/book/index.html
- http://www.fei.com/introduction-to-electron-microscopy/
- http://www.nanotechftm.tmf.bg.ac.rs/images/stories/dokumenti/lecture_book_e m_school/aleksandra%20korac.pdf